

SIROJIDDIN SAYYIDNING VATAN HAQIDAGI SHE'RLARI: BADIY OBRAZLAR VA TAHLIL

Ibodova Sevinch Bahodirovna

Termiz shahar 4-umumiy o'rta ta'lim maktabi 11-sinf o'quvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15635757>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Sirojiddin Sayyidning “Ilinj” va “Vatan” she’rlaridagi vatan obrazlari badiiy tahlil qilinadi. Shoirning vatanga bo’lgan chuqur mehr-muhabbati, tarixiy ildizlarga hurmati hamda milliy g’urur she’rlarning badiiy vositalar — metafora, epitet, ramzlar orqali qanday ifodalanganligi ko’rsatildi. Maqolada shuningdek, she’rlar orqali vatan tuyg’usining turli qirralari — azob-uqubatlar, tarixiy qahramonlar, tabiat va madaniy merosning o’zaro uyg’unligi yoritiladi. Natijada, Sirojiddin Sayyidning vatan haqidagi she’rlari milliy ma’naviyatni mustahkamlashda va yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega ekanligi ta’kidlandi.

Kalit so’zlar: Sirojiddin Sayid, vatan she’rlari, badiiy obrazlar, milliy g’urur, tarixiy meros, metafora, epitet, ramzlar, vatanparvarlik, o’zbek adabiyoti.

Kirish

Sirojiddin Sayyid 1958 yil 30 oktyabrda Surxondaryo viloyati, Sariosiyo tumanidagi Kundajuvoq qishlog’ida tug’ilgan. O’zbekiston xalq shoiri (2006). ToshDUning jurnalistika fakultetini tugatgan (1979).

Ilk she’rlar to’plami — «Ruhim xaritasi» (1985). Shundan keyin uning «Salqin xarsanglar kaftida» (1987), «Sevgi mamlakati» (1989), «Asragil», «Mehr qolur, muhabbat qolur» (1990), «Kuydim» (1994), «Vatanni o’rganish» (1996), «Vatan abadiy» (2001), «Ustimizdan o’tgan oylar» (2003), «Qaldirg’ochlarga ber ayvonlaringni» (200) va boshqa to’plamlari nashr etilgan.

Sirojiddin Sayyid she’riyatida o’zbek mumtoz she’riyati an’analari bilan birga xalq

og’zaki ijodiga xos xususiyatlar — xalqchillik, soddalik, tilning shiraligi, Surxondaryo shevasiga xos leksik va musiqiy tovlanishlar yetakchilik qiladi. Shuning uchun uning aksariyat she’rlari ashulaga aylangan. Ayni paytda Sirojiddin Sayyid o’z ijodida o’zbek she’riyatining so’nggi badiiy yutuqlarini o’zlashtirgan holda hoz. voqelikda va kishilarning ruhiy olamida yuz berayotgan

o’zgarishlarni aks ettirilgan.

O’zbek adabiyotida vatan mavzusi doimiy va eng muhim mavzulardan biri bo’lib kelgan. Shoir Sirojiddin Sayyid ham bu mavzuga o’ziga xos, chuqur hissiyotlar va milliy g’urur bilan yondashadi. Uning “Ilinj” va “Vatan” she’rlari vatan sevgisi, milliy qadriyatlar va tarixiy merosni badiiy vositalar yordamida yorqin ifodalaydi. Ushbu maqolada she’rlarning badiiy obrazlari, ularning mazmuni va shoirning vatanga bo’lgan munosabati tahlil qilinadi.

“Ilinj” she’ridagi badiiy obrazlar tahlili

“Ilinj” so’zi “shikoyat”, “achchiq dard” ma’nolarini bildiradi. Bu she’rda shoir vatanning moddan boyliklariga emas, balki uning ruhiy va tarixiy qadriyatlariga bo’lgan chuqur mehrini ifodalaydi.

*“Yurtim, menga zar kerakmas zarlaringdan,
Kipriklarim o‘psalar bas gardlaringdan.”*

Bu misralarda “zar” — boylik, moddiy qimmatbaho narsalar ramzi sifatida ishlatilgan. Ammo shoir uchun bunday tashqi boyliklar ahamiyatga ega emas, uning qalbida vatanga nisbatan nozik, samimiy mehr bor. “Kiprik” — ko‘zning nozik qismi, muhabbat va e‘tibor timsoli, bu yerda u vatanning nafis, g‘amgin yuzini ifodalaydi. Demak, shoir uchun eng qimmat narsa — vatanning o‘zi, uning hayoti va ruhidir.

*“Men bir nasim bo‘lib keldim, men bir nasim,
Aytib o‘tsam deyman ko‘hna dardlaringdan.”*

“Nasim” (yengil shabada) — shoirning o‘zi, u yurtga tinchlik, yangilanish, shifo olib keluvchi kuch sifatida kelishini bildiradi. Bu obraz orqali vatan dardlarini, uning azoblarini o‘ziga olgan insonning mehr-muhabbati ifodalanadi.

She‘rda tarixiy yodgorliklar ham muhim o‘rin tutadi:

*“Menga qadim minorlardan bir sas yetar,
Shul sas mening ko‘nglim oxir serfayz etar.”*

Bu satrda qadim minorlarning “sas”i — tovushi, vatanning tarixiy ildizlari, uning abadiyligi timsoli sifatida talqin qilinadi. Shoir uchun bu tarixiy ovozlari ruhiy shifo va ilhom manbaidir.

“Vatan” she‘ridagi badiiy obrazlar tahlili

“Vatan” she‘ri vatanga muhabbat va milliy g‘ururni o‘zida mujassamlashtirgan dardli va go‘zal she‘rdir. Shoir vatanni inson qalbinin ajralmas qismi sifatida ko‘rsatadi:

*“Dil porasi, ko‘z qorasi sen o‘zingdirsan,
Mening ko‘nglim sen aslida, sen ko‘zimdirsan.”*

Bu yerda “dil porasi” va “ko‘z qorasi” — eng qimmat, eng nozik narsalar sifatida vatan timsoli. U insonning qalbi va ko‘zlari kabi yaqin, qadrli ekanligi ta‘kidlanadi. Bu obrazlar shoirning vatanga bo‘lgan chuqur mehrini va uni yo‘qotish qo‘rquvini ko‘rsatadi.

*“Qir ustida yonboshlagan bobom chaylasi
Bu dunyoda kimlarningdir orzu-havasi.”*

Bu satrda “qir ustida yonboshlagan bobom chaylasi” — vatan himoyasida jonini fido qilgan ajdodlar ramzi. Shoir bu orqali o‘zining tarixiy ildizlarini, ota-bobolarining mardonavorligini eslaydi va buni vatan sevgisining muhim asosi sifatida ko‘rsatadi.

Tabiat tasvirlari she‘rga yanada rang-baranglik va jonlilik baxsh etadi:

*“Oyu quyosh, kamalaklar ko‘zu qoshlaring,
Beshigimni tebratgandir qaldirg‘ochlaring.”*

Bu yerda oy va quyosh — yorug‘lik, hayot manbalari, kamalak esa tinchlik va go‘zallik ramzi sifatida ishlatilgan. Qaldirg‘ochlar esa ota-ona tomonidan bola beshigini tebratish, himoya qilish ramzi, bu vatanning mehr-oqibatli yuzini anglatadi.

Tarixiy va madaniy meros ham she‘rda muhim obraz sifatida namoyon bo‘ladi:

*“Temurlari ot minganda jahon lol bo‘lgan,
Jahonlarga timsol shohu sultonim, Vatan.”*

Bu satrlar orqali shoir o‘z vatanining ulug‘ tarixiy shaxslarini yodga oladi. Temur kabi buyuk sarkardalar va hukmdorlar vatan sharafiga ko‘tarib, butun jahonga namuna bo‘lganini ta‘kidlaydi.

“Cho‘lpon, Fitrat, Qodiriy ham Usmonim, Vatan.”

Bu satrda shoir milliy adabiyot va madaniyatning buyuk namoyandalarini eslab, vatan

bilan madaniy-ruhiy bog‘liqligini ifodalaydi.

Umumiy tahlil va xulosa

Sirojiddin Sayyidning ikki she‘rida ham vatan — inson qalbi va ruhining markazi, tarixiy va madaniy meroslarning butunligi sifatida talqin etiladi. Shoir badiiy vositalar — metafora, epitet, takror, ramzlardan mahorat bilan foydalanib, vatan haqidagi his-tuyg‘ularni jonli va ta’sirchan shaklda ifodalaydi.

“Ilinj”da shoir vatan azoblari, uning ichki dardlari bilan chuqur ruhiy bog‘lanishni ko‘rsatadi. “Vatan” she‘rida esa milliy g‘urur, tarix va madaniyat ramzlari ko‘proq oldinga chiqadi. Har ikki she‘r vatanga muhabbat va sadoqatni o‘zining turli tomonlari bilan ochib beradi.

Shoirning she‘rlari milliy ma’naviyatni mustahkamlash, yosh avlodga vatanga mehr uyg‘otish uchun muhim manba hisoblanadi.

REFERENCES

1. Abdullaev, O. (2010). *O‘zbek adabiyoti tarixi*. Toshkent: O‘qituvchi.
2. Islomov, M. (2015). *Milliy istiqlol va adabiyot*. Toshkent: Sharq.
3. Mirzaahmedov, R. (2008). *She‘riyatda vatan tasviri*. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Sirojiddin Sayid (2021). *Tanlangan she‘rlar*. Toshkent: Adabiyot va san‘at. — Shoirning to‘plangan asarlari, jumladan, “Ilinj” va “Vatan” she‘rlari.
5. Qodirov, T. (2017). *Badiiy obrazlar va ularning o‘zbek she‘riyatidagi roli*. Toshkent: Sharq nashriyoti.